

СЕКЦІЯ 4 ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 349.2(045)

СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Бахновська І.П., к. ю. н.,
доцент кафедри права
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Стаття присвячена дослідженню конкурентного законодавства України. З'ясовано, що держава сьогодні досягла певних успіхів у забезпеченні конкуренції на національному ринку. Але з різних причин (нестабільна економіка, недостатньо розвинений механізм забезпечення конкуренції на ринку тощо) існує багато прогалин і в антимонопольному законодавстві, і в механізмі його реалізації, що вимагає вдосконалення цього законодавства.

Ключові слова: Антимонопольний комітет України, законодавство, конкурентна політика, державне регулювання, захист конкуренції, економічна конкуренція.

Статья посвящена исследованию конкурентного законодательства Украины. Выяснено, что государство сегодня достигло определенных успехов в обеспечении конкуренции на национальном рынке. Однако по разным причинам (нестабильная экономика, недостаточно развитый механизм обеспечения конкуренции на рынке и т. д.) существует много пробелов и в антимонопольном законодательстве, и в механизме его реализации, что требует совершенствования этого законодательства.

Ключевые слова: Антимонопольный комитет Украины, законодательство, конкурентная политика, государственное регулирование, защита конкуренции, экономическая конкуренция.

Bahnovska I.P. THE STATE OF ECONOMIC COMPETITION IN UKRAINE IN THE PERIOD OF EUROPEAN INTEGRATION

The article is devoted to competition law of Ukraine and clarified that the government has achieved some success in promoting competition in the national market. But for different reasons (unstable economies, underdeveloped mechanism to ensure competition in the market) there are many gaps in the anti-monopoly legislation, and the mechanism for its implementation that require improvement this legislation.

Key words: Antimonopoly Committee of Ukraine, legislation, competition policy, government regulation, competition protection, economic competition.

Постановка проблеми. Внаслідок інтеграції України у світову економіку та лібералізації торгівлі національні кордони стрімкими темпами нівелюються. При цьому виявляється, що вплив глобалізації економіки на конкуренцію є неоднозначним. Сучасна хвиля злиття компаній є лише початком процесу суттєвих перетворень усієї світової економіки. Унаслідок того, що конкуренція інтернаціоналізується, розширюються просторові межі ринків, відбувається приплив іноземних інвестицій у вітчизняне виробництво.

Підписання Україною Угоди про Асоціацію з ЄС та її ратифікація 16.09.2014 р. визначила звання Україною зобов'язання імплементації в національне законодавство європейських правових норм у сфері економічної конкуренції, неприпустимість недобросовісної конкуренції. Активна адаптація національного законодавства та практики його реалізації до вимог Європейського Союзу, особливості функціонування світової економіки ставлять перед нашою державою комплексне завдання зі здійснення глибоких економічних ре-

форм. Тому актуальним на сучасному етапі є створення реально діючої ринкової економіки, спрямованої на підтримку конкурентного середовища, захист законних інтересів підприємців і споживачів, підвищення конкурентоспроможності товаровиробника на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Ступінь розробленості проблеми. Науково-теоретичною основою дослідження стали праці відомих учених, які займалися вивченням окремих концептуальних аспектів розглянутої проблеми. Насамперед варто назвати праці О.В. Безуха, З.М. Борисенко, В.Н. Ворожейкіна, В.В. Галкіна, І.І. Дахна, В.І. Ерьоменка, Л.Р. Білої, І.А. Балюк, С.П. Даніш, Ю.В. Журика, А.І. Ігнатюк, В.В. Качаліна, Д.А. Керімова, Н.М. Корчак, О.О. Костусева, Н.І. Клейн, Н.Л. Михальчин, С.Б. Мельник, Н.О. Саніахметової, Л.Н. Семенової, Л.А. Сенів, К.Ю. Тотьева, М.І. Тітова, Т.Г. Удалова, І.А. Шумило та інших.

Мета статті – визначення умов для подальшого розвитку конкурентоспроможності національної економіки на міжнародних рин-

ках та узгодження українського конкурентного законодавства з найкращою міжнародною практикою.

Вклад основного матеріалу. Європейську економічну конкуренцію побудовано на принципах регулювання й обмеження монополістичної діяльності, на відміну від законодавства американського типу, де монополії формально заборонені.

Національний та наднаціональний рівні конкурентного законодавства в Європі створювалися за умов інтеграційних процесів в економіці та посилення міжнародної конкуренції. У кожній країні Європейського Союзу діє національне конкурентне законодавство, скоординоване із загальноєвропейським [14]. Регулятивний характер конкуренції ЄС проявляється в забороні використання недобросовісних монополістичних прийомів.

В Україні з перших років незалежності державна підтримка та захист добросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності були віднесені до пріоритетних напрямів ринкової трансформації економіки.

Враховуючи, що на початку 1990-х років в українській економіці панував суцільний монополізм, головний наголос у законах, які розроблялися та приймалися в той час, ставився на подолання та обмеження монополії. Українське законодавство, що регулює економічну конкуренцію, було започатковано насамперед як антимонопольне законодавство.

Поряд із методами, які використовуються проти порушень правил конкуренції (антимонопольне законодавство), важливу роль відіграють державні заходи, спрямовані на створення конкурентних відносин, їх підтримку й розвиток. Антимонопольне регулювання господарської діяльності полегшує господарюючим суб'єктам проникнення в монополізовані сфери економіки шляхом спрощення реєстраційно-дозвільних процедур (реєстрації, ліцензування, квотування), надання податкових, митних та інших пільг.

З метою реалізації пункту 3 частини першої статті 17 Закону України «Про здійснення державних закупівель» Антимонопольним комітетом України розміщено на своєму офіційному веб-сайті інформацію про прийняті з 20.04.2014 р. рішення органів Комітету про визнання вчинення суб'єктами господарювання порушень законодавства про захист економічної конкуренції, передбачених пунктом 1 статті 50, пунктом 4 частини другої статті 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді спотворення результатів торгів (тендерів) та накладення штрафу (далі – Зведені відомості); також розміщуються результати судового оскарження, перевірки та перегляду рішень органів Комітету. Оприлюднення Зведених відомостей забезпечується шляхом доповнення та розміщення відповідної інформації на веб-сайті Комітету в міру її надходження [1, с. 43–44].

На думку Н.Л. Михальчишин та Л.А. Сенів, форми прояву конкуренції виникають залежно від взаємодії суб'єктів конкуренції, яка моделюється під впливом конкретної поведінки суб'єктів конкуренції на ринку; внутрішньої конкуренції; зовнішньої конкуренції; заходів

регуляторних органів тощо. Так, поведінка суб'єктів конкуренції визначається обсягами й сутністю попиту та пропозиції на ринку, сукупністю конкурентних переваг суб'єктів конкуренції, законодавчо визначених умов ведення діяльності [6, с. 240].

Таким чином, конкуренція є легалізованою формою боротьби за існування на певному ринку, завдяки чому досягається збалансованість між попитом і пропозицією, а в кінцевому результаті – між суспільними потребами й виробництвом.

На нашу думку, впливати на конкуренцію можна насамперед за допомогою її нормативно-правового регулювання. Таке антимонопольне регулювання господарської діяльності здійснюється шляхом закріплення в нормативно-правових актах правил провадження господарської діяльності, а також контролю за цією діяльністю.

Процес нормативного регулювання є комплекс нормативно-правових актів про конкуренцію, який включає два великі блоки: 1) законодавство про захист економічної конкуренції; 2) інші нормативно-правові та рекомендаційні акти про конкуренцію [13, с. 186].

Законодавство про захист економічної конкуренції покликане врегульовувати відносини як між підприємцями, так і між підприємцями й державою в особі уповноважених органів на всій території України. Таким чином, законодавство, що регламентує порядок здійснення антимонопольного регулювання господарської діяльності в Україні, включає Конституцію України, Закони України, Укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, відомчі акти Антимонопольного комітету України та інших міністерств і відомств.

Акти законодавства про захист економічної конкуренції розміщені відповідно до вертикальної ієрархії норм про конкуренцію [3; 7; 8; 9; 10].

На думку С.П. Даніш, захист економічної конкуренції має такі особливості: 1) він є однією з функцій державного управління як цілеспрямованого впливу держави на суспільні відносини в економічній сфері та одночасно елементом конкурентної політики як комплексу цілеспрямованих державних заходів, що передбачають створення й захист конкурентного середовища, здійснення профілактики та безпосереднє припинення порушень конкурентного законодавства, сприяння розвитку добросовісної конкуренції на товарних ринках; 2) його призначення зумовлено сутністю державного управління економікою як владно-організуючою діяльністю державних органів та їхніх посадових осіб в економічній сфері з метою здійснення такого впливу на суб'єктів економічних відносин, який би забезпечував досягнення високого рівня задоволення їхніх прав, свобод та інтересів; 3) він дозволяє отримувати зворотний зв'язок від діяльності всіх гілок державної влади (законодавчої, виконавчої та судової), визначаючи ефективність конкурентної політики; 4) він має системний характер та являє собою сукупність заходів зі спостереження та перевірки процесів, що виникають у сфе-

рі конкуренції, об'єднаних спільною метою усунення відхилення під час досягнення цілей конкурентної політики [2, с. 171–172].

Саме забезпечення конкурентних умов на ринку вимагає ефективності антимонопольного регулювання та послідовного запровадження механізмів демонополізації ринків; великого значення тут набуває чіткість і конкретність правового регулювання.

Механізмами антимонопольного законодавства є встановлення заборони поглинання, контроль за злиттям, концентрацією суб'єктів господарювання, запровадження гнучких механізмів контролю за концентрацією корпоративних прав, активів господарських товариств тощо. Проблема полягає в виробленні єдиних підходів щодо комплексного вирішення низки питань, які потребують законодавчого оформлення. Серед найбільш гострих: посилення системи захисту прав власності, створення ефективної системи управління об'єктами державної власності, запровадження системи державного контролю щодо здійснення узгоджених дій і концентрації суб'єктів господарювання (у т. ч. установа порядку надання відповідних дозволів на рівні єдиного центрального органу виконавчої влади).

Результати проведеного опитування виявили, що для конкурентного сектору національної економіки відчутною є проблема нерівності умов конкуренції. Близько 30% опитаних суб'єктів господарювання стикалися у своїй діяльності з неправомірною поведінкою, що призводить до створення нерівних умов у конкуренції, з боку органів місцевої виконавчої влади; приблизно стільки ж – з неправомірною поведінкою інших суб'єктів господарювання, близько 22% – з неправомірною поведінкою центральних органів виконавчої влади, близько 20% вважають, що нерівні умови конкуренції створюються діями законодавців, близько 16% пов'язують виникнення нерівних умов конкуренції з діями судових органів [1, с. 13].

Найбільш поширеними формами прояву нерівних умов конкуренції, відповідно до результатів проведеного дослідження, у 2015 р. були: отримання окремими учасниками ринку

державної допомоги в вигляді субсидій або грантів, вибіркоче пільгове оподаткування, нерівні умови розподілу державних замовлень.

За даними Антимонопольного комітету, з опитаних суб'єктів господарювання 36,3% оцінили конкурентну політику в Україні як ефективну чи дуже ефективну, 28% – як помірно ефективну, решта – як малоефективну чи неефективну. Отже, близько двох третин респондентів дали позитивну оцінку антимонопольній політиці в Україні в 2015 р. [1, с. 14–15]

За результатами вжитих Антимонопольним комітетом заходів усього припинено 4523 порушення законодавства про захист економічної конкуренції. З них 2169 порушень – зловживання монополієм (домінуючим) становищем, 524 – антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання, 917 – антиконкурентні дії державних органів, 432 – недобросовісна конкуренція (рис. 1) [1, с. 17].

Згідно зі світовою практикою антимонопольне регулювання включає також чітку регламентацію державної допомоги, чим забезпечується встановлення чи відновлення балансу для окремих суб'єктів підприємницької діяльності, економічних зон, територій тощо. В Україні, за відсутності законодавчого визначення прозорих механізмів такої допомоги внаслідок надання субсидій, компенсацій, податкових пільг і т. п. (що здійснюється на цілком законних підставах), нерідко створюється необґрунтоване привілейоване становище для окремих підприємств [4, с. 607]. Тому очевидною є потреба в розробці та встановленні на законодавчому рівні процедур і механізмів надання державної допомоги, що мають включати прорахунки ризиків можливого негативного впливу на конкурентне середовище, відомості системи моніторингу та контролю за наданням і використанням такої допомоги. Зазначимо, що Антимонопольним комітетом України вже робилися спроби щодо законодавчого врегулювання питань державної допомоги, проте, на жаль, вони були безрезультатними.

У рамках дослідження проблем захисту економічної конкуренції актуальності набуває

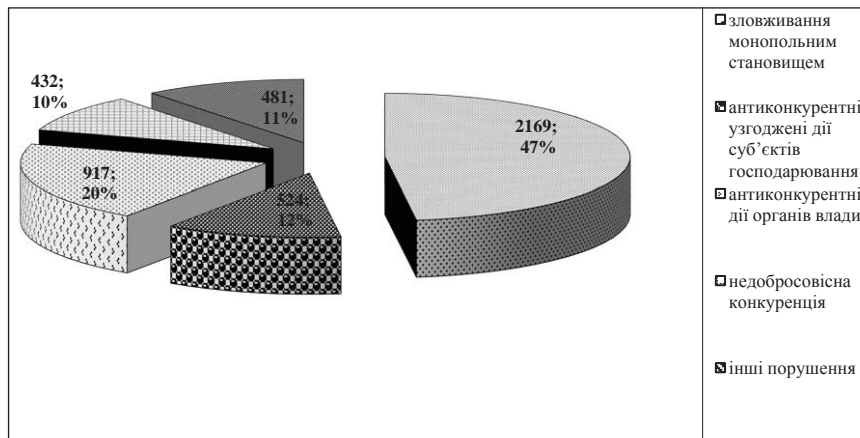

Рис. 1. Структура порушень законодавства про захист економічної конкуренції, припинених Комітетом у 2015 р.

посилення охорони та захисту промислової власності, у тому числі щодо засобів індивідуалізації суб'єктів господарювання, їхньої продукції (товарів чи послуг). Так, у 2015 р. залишалися важливими питання неправомірного використання ділової репутації суб'єктів господарювання в вигляді застосування чужих позначень, оформлення упаковки. Цей вид порушень становив 8,6% від загальної кількості порушень у вигляді недобросовісної конкуренції суб'єктів господарювання [1, с. 64].

Актуальним в Україні залишається питання недобросовісної конкуренції. Так, у 2015 р. органами Антимонопольного комітету України було припинено 432 порушення Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції». З них – 117 порушень у вигляді недобросовісної конкуренції, стосовно яких Комітетом прийнято рішення про накладення штрафних санкцій, та 315 дій, що містили ознаки таких порушень, які було припинено відповідно до рекомендацій, наданих органами Комітету суб'єктам господарювання. Найбільш поширеним різновидом недобросовісних дій, які вчинялися з метою досягнення неправомірних переваг у конкуренції, було поширення інформації, що вводить в оману (у 2015 р. – 89,1% від загальної кількості порушень у вигляді недобросовісної конкуренції суб'єктів господарювання) [1, с. 60].

Водночас нині ще відсутні дієві важелі для забезпечення виконання органами влади обов'язку оцінювати вплив розроблених ними актів на конкуренцію та погоджувати такі акти з Антимонопольним комітетом України. У зв'язку з цим важливо було б передбачити в законодавстві відповідні вимоги для впровадження принципів конкуренції в державному управлінні.

Головна мета інтеграції України до ЄС – це створення відповідних економічних передумов для набуття Україною повноправного членства в ЄС. Середньостроковою метою подальших реформ у цій сфері є створення сприятливого середовища для ведення бізнесу, розвитку малого й середнього підприємства, залучення інвестицій, спрощення міжнародної торгівлі та підвищення ефективності ринку праці. Необхідно скоротити кількість документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності, зменшити кількість видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, скасувати регуляторні акти, які ускладнюють ведення підприємницької діяльності, зменшити кількість органів державного нагляду (контролю), забезпечити надання послуг для громадян та бізнесу в електронному вигляді.

З метою розширення та спрощення доступу українських товарів на ринки держав – членів Європейського Союзу необхідно узгодити систему технічного регулювання з європейськими вимогами та завершити реформування системи державного контролю за безпечністю та якістю харчових продуктів.

Для підтримки інвестиційної активності та захисту прав інвесторів потрібно забезпечити ефективний захист права приватної власності, у тому числі судовими органами, узгодити із законодавством Європейського Союзу

положення законодавства України щодо захисту прав національних та іноземних інвесторів і кредиторів, захисту економічної конкуренції, запровадити стимулюючі механізми інвестиційної діяльності, виходячи з найкращої світової практики [10].

Антимонопольному комітету України потрібно ширше використовувати європейський та світовий досвід під час оцінки аналогічних порушень та напрацьовувати шляхи їх припинення.

З метою попередження можливої монополізації товарних ринків потрібно постійно здійснювати моніторинг джерел засобів масової інформації (інтернет-видань, періодичних видань і т. д.), активно залучати територіальні відділення Комітету.

Висновки. Для сприяння розвитку добросовісної конкуренції потрібно вдосконалити такі напрями: взаємодія Антимонопольного комітету з органами державної влади й органами місцевого самоврядування у сфері захисту та розвитку конкуренції; надання обґрунтованих рекомендацій щодо обмеження монополізму, розвитку конкуренції та запобігання порушенням законодавства про захист економічної конкуренції; взаємодія з громадськістю з метою проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення щодо значення конкурентної політики для економіки та ролі Комітету у сфері захисту та розвитку конкуренції.

З огляду на інтеграційні прагнення України до уваги мають братися світові та європейські стандарти, що сприяють удосконаленню національного законодавства з метою імплементації Угоди про асоціацію (внесення змін до існуючих нормативно-правових актів і розроблення нових) шляхом наближення українського антимонопольного законодавства до права Європейського Союзу згідно з вимогами Угоди про асоціацію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антимонопольний комітет: офіційний веб-портал України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/>.
2. Даніш С.П. Адміністративно-правові засади контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / С.П. Даніш. – Ірпінь, 2015. – 210 с.
3. Господарський кодекс України : чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 1.09.2008 р. – К. : Вид. Паливода А.В., 2008. – 192 с.
4. Лук'янець В.С. Сучасні концептуальні підходи до визначення поняття конкуренції в праві Європейського Союзу / В.С. Лук'янець // Держава і право: збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Вип. 35. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Спілка юристів України; Вид. дім «Юридична книга», 2007. – С. 606–610.
5. Конкурентне право: захист від недобросовісної конкуренції: [наук.-практ. вид.] / Г.О. Андрощук, С.В. Шкляр. – Київ : Юстініан, 2012. – 472 с.
6. Михальчишин Н.Л. Сутність прояву конкуренції на ринку юридичних послуг / Н.Л. Михальчишин, Л.А. Сенів // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. пр. – Одеса, 2014. – Вип. 1(52). – С. 237–244.
7. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26.11.1993 р. // ВВР України. – 1993. – № 36, 1995. – № 14.
8. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 7.06.1996 р. // ВВР України. – 1996. – № 29. – С. 121.

9. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 р. // ВВР України. – 2001. – № 6. – С. 19.

10. Про природні монополії : Закон України від 20.04.2000 р. № 1682-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1682-14>.

11. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-18 // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014. – № 40. – Ст. 2021.

12. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

13. Удалов Т.Г. До проблеми розвитку антимонопольної політики в Україні / Т.Г. Удалов // Проблеми освіти : науково-методичний збірник. – К. : Наук. метод. центр аграрної освіти, 1999. – Вип. 19. – С. 182–192.

14. Уманців Ю.М. Механізм економічної політики / Ю.М. Уманців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/15341220/ekonomika/svitoviy_dosvid_schodo_zahistu_konkurentsiyi_antimonopolnogo_regulyuvannya.

УДК 346.2:338.48

ТУРОПЕРАТОРИ ТА ТУРАГЕНТИ В СИСТЕМІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЯКІ НАДАЮТЬ ТУРИСТИЧНІ ПОСЛУГИ

Будник Ю.А., аспірант
кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки
Університет державної фіскальної служби України

Моша В.В., студентка
Університет державної фіскальної служби України

Стаття присвячена порівняльному аналізу основних відмінностей між туроператором та турагентом, які знаходяться в системі суб'єктів господарської діяльності. Розкрито суть цих відмінностей, зазначено, які договори можуть укладатися між суб'єктами господарської діяльності, що надають туристичні послуги.

Ключові слова: туроператор, турагент, суб'єкти господарювання, туризм, туристичні послуги.

Статья посвящена сравнительному анализу основных различий между туроператором и турагентом, которые находятся в системе субъектов хозяйственной деятельности. Раскрыта суть этих различий, указано, какие могут заключаться договоры между субъектами хозяйственной деятельности, которые предоставляют туристические услуги.

Ключевые слова: туроператор, турагент, субъекты хозяйствования, туризм, туристические услуги.

Budnyk Y.A. Mosha V.V. TOUR OPERATORS AND TRAVEL AGENT IN THE SYSTEM OF SUBJECT-SIN BUSINESS ENTITIES, WHICH PROVIDE TOURIST SERVICES

The article is devoted to the comparative analysis the main distinctions between the tour operator and tour agent in the system entities. Sense of this distinctions creates, which provide tourist services. Reveals the essence of these differences indicated that can be entered into agreements between entities that provide travel services.

Key words: tour operator, tour agent, businesses, tourism, tourist services.

Постановка проблеми. У сучасному світі туристичний бізнес – одна з важливих складових економіки багатьох країн, незалежно від рівня їхнього розвитку; це чинник стабільного й динамічного збільшення надходжень до бюджету держави. Активний розвиток туристичної галузі позитивно впливає на еволюцію інших галузей економіки, передусім транспорту, торгівлі, зв'язку, будівництва, сільського господарства тощо. Туризм сприяє підвищенню зайнятості населення, розвитку ринкових відносин, міжнародному співробітництву, залученню громадян до пізнання багатої природної та історико-культурної спадщини, збереженню екологічної рівноваги. За даними Всесвітньої туристської організації, сьогодні туризм посідає перше місце серед галузей світового господарського комплексу за обсягом експорту товарів і послуг [1].

Оптимізація й систематизація правового забезпечення статусу суб'єктів у сфері туристичного бізнесу, здійснення їхньої реєстрації та ліцензування як гарантії надання якісних туристичних послуг відповідно до новітнього законодавства, освоєння методики застосування правового механізму є вкрай необхідним в умовах формування правової держави, реформування національної економіки і впровадження нових методів господарювання.

Згідно зі статистичними даними станом на 2015 р. було зареєстровано 1785 юридичних осіб – суб'єктів туристичної діяльності, їхня кількість зменшилася порівняно з 2014 р. (2198 осіб). Фізичних осіб – підприємців, які надають туристичні послуги, у 2015 р. було зареєстровано 1397 осіб, у 2014 р. – 1687 осіб [2].

Ступінь розробленості проблеми. Теоретичним засадам ефективного функціону-